

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Кафедра архітектури та середовищного дизайну

03-08-100М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Методика наукових досліджень»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Архітектура та містобудування»
спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»
денної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з
якості ННІБА
Протокол № 1 від 29.08.2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методика наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Архітектура та містобудування» спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» денної форми навчання [Електронне видання] / Ричков П. А. – Рівне : НУВГП, 2023. – 9 с.

Укладач: Ричков П. А., д.арх., професор кафедри архітектури та середовищного дизайну.

Відповідальний за випуск: Михайлишин О. Л., д.арх., професор, завідувач кафедри архітектури та середовищного дизайну.

Керівник групи забезпечення
спеціальності
191 «Архітектура та
містобудування»

д.арх., проф. Михайлишин О. Л.

© П. А. Ричков, 2023
© НУВГП, 2023

ЗМІСТ

1	Загальні положення.....	3
2	Мета і завдання дисципліни.....	4
3	Зміст навчальної дисципліни.....	4
3.1.	Структура модулів дисципліни.....	4
3.2.	Тематика і зміст семінарських занять та понятійно-термінологічного колоквиуму.....	5
4	Тематика рефератів.....	6
5	Література.....	6
<i>Додаток 1. Наукова термінологія в архітектурі, урбаністиці та середовищному дизайні (короткий перелік до понятійно-термінологічного колоквиуму)</i>		

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Опанування основних методологічних та методичних засад наукової діяльності має першорядне практичне та теоретичне в будь якій сфері пізнання, не виключаючи архітектуру, урбаністику та середовищний дизайн. Оволодіння науковим інструментарієм є однією з важливих передумов вирішення сучасних проблем в архітектурній професії, сприяє ефективному пошуку відповідей на актуальні питання сучасності.

Послідовне вивчення курсу «Методологія наукових досліджень» сприяє глибшому розумінню змісту, наукових методів та основні завдань фахівця-дослідника в сучасному контексті соціальних, функціональних, інженерно-технічних та мистецьких чинників архітектурної теорії і практики, які формують розвиток архітектурної теорії та практики, сприяють її втіленню в умовах суперечливої суспільної дійсності.

Дисципліна складається з двох взаємопов'язаних розділів (змістовних модулів): «Загальні відомості про наукову діяльність» та «Методологія архітектурних досліджень», які вивчаються в 9 семестрів (5 курс). Методичні вказівки укладені відповідно до затвердженої робочої програми з використанням досвіду інших закладів вищої освіти України, у яких здійснюється підготовка фахівців-архітекторів.

У процесі вивчення 1-го розділу «Загальні відомості про наукову діяльність» студенти знайомляться з основними етапами наукового прогресу від найдавніших часів до сучасності, усвідомлюють поняття, цілі та форми наукової діяльності, вивчають організаційні аспекти наукової діяльності в Україні та за кордоном.

Вивчення 2-го розділу «Методологія та методика наукових досліджень» спрямовано на конкретні, злободенні проблеми новітньої архітектурної практики, які вкорінені в таких сферах наукової та практичної діяльності як історико-архітектурна проблематика, архітектурна типологія, ресурсо- та енергозбереження, соціальна тематика, тощо.

В структуру «Методичних вказівок» включені також проблемні теми, що виносяться на семінарські заняття із зазначенням нормативної, монографічної та навчально-методичної літератури відповідно до тематики семінарських занять та понятійно-термінологічного колоквиуму, який є завершальним практичним заняттям в процесі вивчення цієї дисципліни.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення курсу «Методологія наукових досліджень» полягає в узагальненні та у пошуку шляхів вирішення найбільш актуальних питань сучасної архітектурної теорії та практики, які стоять сьогодні на порядку денному перед архітектурною професією як на вітчизняному, так і на загальносвітовому рівні. Навчальна дисципліна є аналітично-теоретичною і водночас творчо орієнтованою, тобто передбачає органічне поєднання раціональних науково-дослідних методик з креативним процесом архітектурно- мистецького творення .

Завдання дисципліни полягають в якнайширшому ознайомленні з основами методології наукових досліджень в цілому і в архітектурі зокрема; в засвоєнні основ системного аналізу, базисних теоретичних підходів та принципів проведення досліджень; в формуванні принципів понять та теоретичних методів в дослідженнях архітектурно-містобудівного характеру.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Структура модулів дисципліни «Методологія наукових досліджень»

Модулі, теми лекцій	Назви, короткий зміст змістових модулів	Лекції, год.
1	2	3
Модуль 1	ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ	
Тема 1	<i>Історичний розвиток науки</i>	2
Тема 2.	<i>Поняття, цілі і форми наукової діяльності.</i>	2
Тема 3	<i>Організація сучасної науки в Україні і за кордоном.</i>	2
Модуль 2		2

	МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ АРХІТЕКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АРХІТЕКТУРІ, УРБАНІСТИЦІ ТА СЕРЕДОВИЩНОМУ ДИЗАЙНІ	
Тема 4.	<i>Методика історико-архітектурних досліджень</i>	2
Тема 5.	<i>Методика історико-урбаністичних досліджень.</i>	2
Тема 6.	<i>Методи та напрямки архітектурно-типологічних досліджень</i>	2
Тема 7.	<i>Методи ресурсо- та енергозбереження в архітектурі</i>	2
Тема 8.	<i>Архітектурна наука в контексті суспільних проблем</i>	2

3.2. Тематика і зміст семінарських занять та підсумкового колоквиуму

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Література
1	2	3	
1.	<i>Законодавство про наукову діяльність в архітектурі та урбаністиці (основні нормативні документи).</i>	2	1-7
2.	<i>Основні положення підготовки та захисту дисертацій на здобуття вченого ступеня (підготовка відгуку на автореферат кандидатської дисертації)</i>	2	1-7
3.	<i>Бібліографічний пошук на критичний аналіз в архітектурній історіографії (опрацювання практичної типології бібліографічних посилань)</i>	2	1-7
4.	<i>Наукові методи прикладних архітектурних досліджень (в контексті теми АМР)</i>	2	1-7

5.	<i>Методика аналізу локальної містобудівної проблеми (в контексті теми АМР)</i>	2	1-7
6.	<i>Функціонально-типологічний передпроектний аналіз архітектурного об'єкту. Творчі аспекти дизайну архітектурного середовища.</i>	2	1-7
7.	<i>Понятійно-термінологічний колоквиум</i>	2	-

4. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

(індивідуальних навчально-дослідних завдань)

Видача такого завдання і формулювання його цілей та змісту, як правило, має корелюватися з прогнозованими (затвердженими) темами АМР і бути згодом їхньою складовою частиною. Обсяг виконання - 10 год.

5. ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. ПОРЯДОК присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук. ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-2023-%D0%BF#Text>
4. Білоконь Ю. М., Фомін І. О. Наука і творчість в архітектурі. Київ, 2006.
5. Еко У. Як написати дипломну роботу. Гуманітарні науки. Тернопіль, 2007.
6. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси. Наукові методи дослідження / Г. П. Петришин та ін. Львів, 2006.
7. Groat L., WanG D. Architectural Research Methods. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2013. 468 p.

Додаткова

8. Витрувій. Десять книг об архітектурі. М., 2013.
9. Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) Луцьк, 2002.

10. Кушніренко М. М. Методи передпроектного аналізу у містобудуванні : навчальний посібник. Київ, 1996.
11. Лаврик Г. І. Основи системного аналізу в архітектурних дослідженнях і проектуванні. Київ, КНУБА, 2002.
12. Прибега Л. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України. Методологічний аспект. Київ, 2009.
13. Романюк М. М. Загальна і спеціальна бібліографія : навчальний посібник. Львів. 2003.

Додаток 1. Наукова термінологія в архітектурі, урбаністиці та середовищному дизайні (алфавітний перелік до понятійно-термінологічного колоквиуму)

А - абзац, абревіатура, абрис, абсида, абстрагування, абстракція, автентичний, автор, автореферат, авторське право, авторський аркуш, авторство, агломерація, аерація, академія, академізм, академічний, актуальність, акустика, актуальність, актуальний, акустика, акцент, акцентування, алгоритм, альтернатива (наукова, творча, креативна), аналіз (структурний, функціональний, композиційний, системний), аналітичний огляд, аналітичний метод, аналог, аналогія, анкетування, анотація, ансамбль (архітектурний, містобудівний, історичний), античний, античність, антропометрія, апробація, аргумент, аргументація, ареал, архетип, археологія, архів, архітектура, архітектоніка, аспект, атрибут, атрибуція;

Б – базиліка, бібліографічний апарат, бібліографічне посилання, бібліографічний опис, бібліографічний огляд, бібліографія, бібліотека, брошура;

В – валоризація, варіація, верифікація, версія, версія дослідницька, вітвар, відгук, відзив, відклик, видання (наукове, періодичне, довідкове), вірогідність, властивість, висновок, висновки, вчений ступінь, вчене звання;

Г – гармонія, генеза (генезис), геральдика, геральдичні форми, герменевтика, гіпотеза, гіпотеза дослідницька, глава (в тексті), глосарій, градація, графік, графіка, графіка архітектурна, графічний метод;

Д – деградація ландшафтна, дезурбанізм, декор, декоративізм, деталь архітектурна, детермінанта, дефініція, деформація, джерела (архівні, історичні, літературні, рукописні), дилетантизм, динаміка, дисгармонія, дисертація, дисонанс, дискурс, діалектика, доказ, домінанта, досвід (емпіричний, практичний, творчий, фактичний), дослідження;

Е – еkleктика, екологія, експеримент (архітектурний, конструктивний, проектний, соціальний, творчий), експерт, експертна оцінка, експертний висновок, експлуатація, експресіонізм, екстер'єр, екстраполяція, енциклопедія, ергономіка, ерудиція, естетика, естетика архітектурна, етика наукова;

Є – єгипетський трикутник;

З – забудова (типологія), задача наукова (завдання), заповідник, захист (проекту, КП, ДП, АМР, дисертації), дослідження, закономірність, збірник наукових праць, зміст, знання, зона (різновиди), зонування, зона охоронна;

І – ідеалізація, ідентичність, ідентифікація, ідея, імовірність, Ієрархія, іконографія, ілюзія, ілюстрація, інвенція, індикатор, інновація, інсоляція, інтерв'ю, інтер'єр, інтерпретація, інформація, інфраструктура, історія архітектури, історизм;

К – канон, категорія, категоризація, кафедра, кваліметрія, кваліфікація, кваліфікаційна праця, квантифікація, квартал, квартира, класифікація, класицизм, класичний, класицистичний, клаузура, кліматологія, колір, колористика, колорит, комбінаторика, компіляція, комплекс, композиція, компонент, компоновка, комунікація, комфорт, конгломерат, конкретизація, конкурс, консервація, конспект, конструкція, контекст, контраст, конфігурація, концепція, коридор, критерій, критика архітектурна, критерій, культура;

Л – ландшафт (природний, антропогенний, міський, культурний), ландшафтна архітектура, ландшафтний дизайн, лекція, логіка; **М** – макетування (різновиди), маса, масштаб, матеріали наукової конференції, мегалополіс, мета дослідження, метод, метод дослідження, методика, методологія, метр, мистецтво (різновиди), моделювання, модель, модернізація, модифікація, модуль, модуль, моніторинг, монографія, монумент, музеєфікація;

Н – наука, наука архітектурна, наукова стаття, наукова доповідь, наукова новизна, наукова публікація, науковий пошук, неостилі, новизна, новизна дослідження, норма, нормування;

О – об'єкт, об'єкт дослідження, образ архітектурний, огляд (аналітичний, бібліографічний, реферативний), опонент, опонування, опис, опитування, оптимізація, оптимальний, організація, ордер архітектурний, оцінка (оцінювання);

П – пам'ятка (архітектури, містобудування, історії, культури, природи, ландшафтної архітектури), параграф, парадигма, параметр, параметричний, препрінт (попереднє видання), питання, поняття, постмодернізм, практика, практична значимість, передзахист, предмет дослідження, прикладне дослідження, принцип, проблема, проблематика, проблемна ситуація, провінціалізм, прогноз, прогнозування, програма дослідження, проект (різновиди), проектування, пропорції архітектурні, пропорційність, простір (різновиди), протиріччя, процес функціональний, психологія архітектурна;

Р – район (різновиди), районне проектування, реабілітація, ревалоризація, ревіталізація, регенерація, регіон, редакція, редагування, редактор (літературний, науковий, технічний, художній), резюме, рейтинг, реконструкція, рекреація, рекуперація, реновація, репрезентативність, репрінт, респондент, реставрація, реферат, реферативний, реферування, рецензент, рецензія, рецензування, ритм, рубрикація, рукопис;

С – середовище (архітектурне, виробниче, колористичне, житлове, природне, рекреаційне, соціальне), симетрія, синтез, синтетичний, система, систематизація, системний аналіз, системний підхід, соціологія, соціологія архітектурна, соціометрія, спадщина архітектурна, спадковість творча, співавтор, спостереження, стандарт, стандартизація, статистика, стиль, стилізація, структура, структура дослідження, суб'єкт, сутність, схема;

Т – таблиця, твір архітектурний, творчість, теза, тези, тези доповіді, тезаурус, текст науковий, тектоніка, тема, тема дослідження, теорія, теоретична модель, теоретичне дослідження. термін, термінологія, тест, тестування, техніцизм в архітектурі, тип, типологія, титул, традиція. Традиціоналізм;

У – узагальнення, управління, умова, уніфікація, урбанізація, урбанізм, утилітарний;

Ф – факт, фактографія, фактор, факторний аналіз, фальсифікація, феномен, філософія архітектури, форма, формалізація, формотворення, формотворчість, форум, фрагмент, фундамент, фундаментальне дослідження, функція, функціоналізм, функціональність;

Х – хмарочос, храм, художнє конструювання;

Ц – церква, цитата, цілісна реставрація;

Ш – шаблон, шаблонний, школа архітектурна;

Щ – щільність (житлового фонду, забудови, населення);

Я – явище, якісні характеристики, якість, ярус.